การจัดการวิสาหกิจชุมชน : กลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

ไพรัช พันธัญกิจ[1]
รองศาสตราจารย์ ดร.มูฮัมหมัดอิสยาส หญ้าปรัง[2]

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวาย (2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวาย (3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์วิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษาจาก สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ จำนวน 5 คน และ บุคคลภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์โดยนำข้อมูลที่ได้มาสรุปความตามประเด็นสำคัญ (Content analysis) และนำเสนอผลการศึกษาเชิงพรรณนา

จากการศึกษา การจัดการวิสาหกิจชุมชน : กลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า (1) ด้านการจัดการ กลุ่มสมาชิกมีการจัดประชุมเพื่อจัดสรรด้านบุคลากร แต่งตั้งตำแหน่งของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนสามารถแก้ปัญหาในแต่ละด้านในตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น มีการวางแผนการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ วางแผนด้านการตลาดและการผลิตสินค้าตามฤดูกาล มีการประสานงานกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดอื่น เพื่อความร่วมมือและการพัฒนาในอนาคต (2) ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ อาจจะเกิดปัญหาด้านการเรียนรู้ใหม่ ๆ ขาดสมาชิกที่จะมาเรียนรู้เพื่อต่อยอด วัตถุดิบประเภทหวายไม่มีในพื้นที่ ต้องหาซื้อจากจังหวัดอื่น และปัญหาด้านการขนส่ง (3) แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์พบว่า มีการแก้ปัญหาเรื่องผู้สูงอายุ โดยฝึกสอนและพัฒนากลุ่มนักเรียน

---

[1]นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[2]อาจารย์ประจำ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (กลุ่มวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)

และบุตรหลานขึ้นมาทดแทน มีการเพิ่มจำนวนเงินปันผลเพื่อสร้างแรงจูงใจ และพัฒนาพื้นที่ดินสำหรับปลูกหวายพร้อมทั้งจุดจำหน่ายสินค้าทั้งออฟไลน์และออนไลน์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของประเทศไทยที่ผ่านมานั้นเป็นการพัฒนากลุ่มอาชีพตามศักยภาพของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะประชาชนที่เป็นกลุ่มเกษตรกรในชุมชน ทำให้การปรับตัวไม่อาจทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จึงทำให้การพึ่งพาตนเองของชุมชนไม่สัมฤทธิ์ผล ต่อมา ภาครัฐได้ตะหนักถึงความสำคัญของชุมชน โดยคาดหวังจะให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ภาครัฐจึงให้การสนับสนุนด้านการฝึกฝนอาชีพด้วยการให้เงินทุนสนับสนุนแก่ชุมชน จัดหาบุคลากรที่เชี่ยวชาญตามสาขาอาชีพมาอบรมสั่งสอนตามชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้มีการประกอบอาชีพที่ยั่งยืน ซึ่งนโยบายการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดต่าง ๆ มุ่งเน้นการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนวัตกรรมเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการที่ยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนาที่หลากหลาย เช่น การส่งเสริมการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาศักยภาพและทักษะของคนในชุมชน การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ การส่งเสริมการตลาดผ่านช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อสร้างรายได้

วิสากิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ มีกลุ่มสมาชิกที่รวมตัวกันตามสภาพของเกษตรกรและโอกาสที่จะมีเวลาว่างตรงกัน ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้การจัดการและการพัฒนาให้เป็นวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งและมั่นคงสำหรับกลุ่มสมาชิกจึงมีความล่าช้า โอกาสที่จะได้รับการพัฒนาจึงล่าช้าและเป็นไปได้ยาก ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ เพื่อหาจะมีแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การแก้ปัญหาและอุปสรรค เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการส่งเสริมสนับสนุน ในการพัฒนาความเข็มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถสร้างบุคลากรผู้ทรงความรู้อย่างรอบด้าน และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ชนรุ่นหลัง เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องของชุมชน และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัย เรื่อง การจัดการวิสาหกิจชุมชน : กลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์วิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้มุ่ง 1. ศึกษาการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ 4 ด้าน ได้แก่ 1.1 ด้านการวางแผน 1.2 การบริหารจัดการองค์กร 1.3 ภาวะผู้นำ 1.4 การจัดการเครือข่าย 2. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ 4 ด้าน ได้แก่ 2.1 ด้านการวางแผน 2.2 การจัดการองค์กร 2.3 ภาวะผู้นำ 2.4 การจัดการเครือข่าย และ 3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์วิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ 4 ด้าน ได้แก่ 3.1 ด้านการวางแผน 3.2 การจัดการองค์กร 3.3 ภาวะผู้นำ 3.4 การจัดการเครือข่าย ตามแนวคิดการจัดการของ Drucker (2006) และ แนวคิดเครือข่ายทางสังคมของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ 2543, อ้างถึงใน อนุสรา กล้ายประยงค์, 2566, หน้า 6)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ ตำบลบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

3. ขอบเขตด้านประชากร ประชากร (Population) ได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ คณะกรรมการและสมาชิกวิสาหกิจกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่จะศึกษา : ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่เดือน ตุลาคม-ธันวาคม 2568

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบปัญหาของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ ตำบลบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

2. ทำให้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ ตำบลบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

3. ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความเข้าใจกระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน เข้าใจวิธีการวางแผนการผลิต ช่องทางการตลาดและการแข่งขันทางการตลาด และการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตะกร้าหวาย ช่วยให้รู้แนวทางการเพิ่มคุณภาพสินค้า การสร้างแบรนด์ และการขยายตลาด ให้มีมูลค่าเพิ่มเพื่อให้เป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนในอนาคต

4. สามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นต้นแบบในการจัดการวิสาหกิจชุมชนในชุมชนอื่น เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้และส่งเสริมอาชีพและพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

สมยศ ปัญญามาก และคณะ (2559, น. 73-88) ได้สรุปว่า แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การประเมินทบทวนผลงานที่ผ่านมา เพื่อหาแนวทางแก้ไขหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น
2. การพัฒนาสินค้าและบริการอย่างสม่ำเสมอ
3. การควบคุมและรักษาคุณภาพมาตรฐาน
4. การผลิตต้องไม่กระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม อาชีพและวิถีชีวิตของชุมชน
5. ความซื่อสัตย์ในการบริหารกองทุน ความโปร่งใสและตรวจสอบได้
6. การศึกษาดูงานเพิ่มเติม

7. การสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ การผลิต และการตลาดภายในและภายนอกชุมชน

8. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นต้นแบบสำหรับการเรียนรู้ของสมาชิกและกลุ่มผู้สนใจ นอกจากนี้ การพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะทักษะของผู้นำเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ให้มีความรู้และความสามารถในการวิเคราะห์ด้านการผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์และการติดต่อสัมพันธ์กับเครือข่าย ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจด้านบุคลากร ระดมเงินทุน การจัดการกระบวนการผลิต การจัดการเงินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการพัฒนากลุ่มสมาชิกให้มีความสนใจในกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนโดยพัฒนาชาวสมาชิกให้มีความรู้และความสามารถด้านเทคนิคการผลิต และการแปรรูป และการพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องให้มีความรู้ในแนวคิดด้านการอนุรักษ์ด้านภูมิปัญญาและเทคนิคการประสานงานเพื่อเศรษฐกิจชุมชน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ

อนุสรา กล้ายประยงค์ (2566, น. 14-16) อธิบายเกี่ยวกับทักษะของการจัดการ (Management Skills) คือ กระบวนการสำคัญที่ทุกองค์กรจำเป็นต้องมีเพื่อจัดการให้ทั้งกระบวนการและคนทำงานสร้างประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นกับองค์กรได้มากที่สุด หากผู้นำชุมชนสามารถนำทักษะของการจัดการมาปรับใช้กับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จะช่วยให้ชุมชนแข้มแข็งสามารถนำผลิตภัณฑ์ของชุมชนเข้าสู่การแข่งขันทางการตลาดได้ ประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนของความรู้ (Knowledge) ทักษะของการจัดการ (Management Skills) และการนำทรัพยากรต่างๆ มาใช้งาน (Physical Resources) การกระจายงาน การวางเป้าหมายที่ชัดเจน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ รวมไปถึงทัศนคติและการจูงใจให้พนักงานมีพลังในการขับเคลื่อนองค์กร โดยหน้าที่หลักของการจัดการที่สำคัญ 4 ประการ ที่เป็นหัวใจของกระบวนการจัดการ ได้แก่

1. การวางแผน (Planning) คือ การคิดและกำหนดวัตถุประสงค์รวมถึงขั้นตอนในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น เป็นกระบวนการที่ช่วยให้การทำงานมีทิศทาง ชัดเจน มีประสิทธิภาพ และช่วยลดความผิดพลาด การวางแผนเกี่ยวข้องกับการมองการณ์ไกล การตัดสินใจ การจัดการทรัพยากร และการประเมินทางเลือกเพื่อกำหนดแนวทางที่เหมาะสม การกำหนดเป้าหมายและทิศทางขององค์กร วางแผนกลยุทธ์และวิธีการที่จะสร้างองค์กรให้บรรลุเป้าหมายและการตัดสินใจที่ครอบคลุมถึงทรัพยากรต่างๆ เช่น ด้านงบประมาณ และเวลา

องค์กรที่จะประสบความสำเร็จและเกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีในอนาคตได้นั้น ผู้บริหารและพนักงานขององค์กรต้องมีการวางแผนการจัดการร่วมกัน

2. การจัดองค์กร (Organizing) โดยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานต่างๆ และบุคคลในองค์กร กำหนดภารกิจ และจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน จัดสรรทรัพยากรและมอบหมายงานให้แก่พนักงานในหน่วยงานต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักคือ การแบ่งงาน การมอบหมายงาน การประสานงาน และการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด สามารถประสบความสำเร็จในการแข่งขัน และสามารถเอาชนะคู่แข่งขันได้ สามารถจูงใจผู้บริหาร และพนักงานให้มองเห็นความสำคัญของความสำเร็จขององค์กร

3. การนำ (Leading / Directing) โดยผู้นำหรือผู้บริหารมีทักษะในการกระตุ้น แนะนำ และโน้มน้าวพนักงานให้ปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างภาวะผู้นำที่ชัดเจน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การจูงใจ และการสร้างแรงบันดาลใจ องค์ประกอบสำคัญได้แก่การกำหนดทิศทางที่ชัดเจน การให้คำแนะนำและการฝึกสอน การแก้ไขปัญหา และการส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นผู้นำที่สร้างแรงจูงใจและชี้นำให้พนักงานปฏิบัติงานตามแผนสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานเพื่อส่งเสริมความร่วมมือและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

4. การควบคุม (Controlling) คือ การติดตาม วัดผล และประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้มั่นใจว่ากิจกรรมต่างๆ ขององค์กรเป็นไปตามแผนที่วางไว้ และแก้ไขปัญหาหรือความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้น การควบคุมช่วยให้ผู้บริหารสามารถปรับเปลี่ยนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ โดยมีขั้นตอนหลักคือการกำหนดมาตรฐาน การวัดผลการปฏิบัติงานจริง การเปรียบเทียบผลกับมาตรฐาน และการดำเนินการแก้ไข การประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามแผนและมาตรฐานที่กำหนดไว้หากพบความผิดพลาด ให้ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในที่สุด

2.5 การจัดการเครือข่าย ลักษณะของผู้ร่วมเครือข่าย เนื่องจากกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ มีพื้นฐานจากการเป็นเกษตรกร การสรรหากลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจึงมุ่งไปทางกลุ่มที่มีความคิดคล้ายกัน มีวิสัยทัศน์และมุมมองที่เหมือนกัน มีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายสามารถเสริมสร้างซึ่งกันและกันให้ความเกื้อหนุนพึ่งพากันได้ ที่สำคัญอีกประการ คือ ผู้ร่วมเครือข่าย ต้องเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึง

กัน หรือประสบกับปัญหาเดียวกัน มาก่อนเข้ามาและรวมตัวกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า

จักรพงษ์ นวลชื่น (2560-2561, น. 26) ได้สรุปว่า การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดีจะส่งผลให้กลุ่มมีความเข้มแข็งโดยเริ่มต้นดังนี้

1. มีการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่มได้อย่างดีมีประสิทธิภาพ ปรึกษาหารือกันของคณะกรรมการ และร่วมปรึกษากับหน่วยงานภาครัฐในด้านต่างๆ ซึ่งการ วางแผนภายในกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

2. มีการวางแผนด้านการตลาด การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สินค้าจะมีการร่วมปรึกษาหารือและวางแผนร่วมกันกับหน่วยงานที่สนับสนุน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน ที่มีส่วนร่วมในการวางแผนในด้านการตลาด และรวมถึงส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

3. การปรับรูปแบบและการแก้ปัญหาในการทำงานในการดำเนินงานของกลุ่ม ทั้งในเรื่องของการจัดการในเรื่องการผลิตของสมาชิก การตลาด การจัดการในเรื่องของการเงินกลุ่มแต่หากเกิดปัญหาขึ้น คณะกรรมการกลุ่มจะมีการนำมาปรึกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน เพื่อหาทางออกและปรับรูปแบบการทำงานให้เหมาะสม

4. การแบ่งแยกความรับผิดชอบในการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มโดยที่ทางกลุ่มมีการตกลงร่วมกันในการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบในด้านต่างๆ อย่างชัดเจน เช่น การลงบัญชีรายรับรายจ่าย ชี้แจงรายรับรายจ่ายของกลุ่มให้สมาชิกทราบความเคลื่อนไหว และทำหน้าที่ในการเก็บรักษาเงินและควบคุมการใช้จ่ายของคณะกรรมการ

5. กำหนดการแบ่งปันผลกำไรแก่สมาชิก หรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการบริหารของกลุ่มฯ โดยสมาชิกจะได้รับเงินปันผลภายในเดือนใดของทุกปี

6. การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม การดำเนินงานต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกตลอดทุกขั้นตอนของการผลิต เพื่อให้สมาชิกมีการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ของกลุ่ม

7. กระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่ม เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการที่จะทำให้กลุ่มมีการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การบริหารจัดการกลุ่ม การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การได้รับความรู้เพิ่มเติมจะสามารถทำให้กลุ่มดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์ รวมถึงกระบวนการเรียนรู้ของคณะกรรมการกลุ่ม การฝึกทักษะในการผลิตและการอบรม

ความรู้เพิ่มเติม คณะกรรมการและสมาชิกทุกคนจะได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องจากการอบรมของหน่วยงานที่สนับสนุน

8. ระบบข้อมูลข่าวสาร การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร จะเป็นเรื่องราวของความรู้ในด้านการผลิต การตลาด สมาชิกได้รับข่าวสารดังกล่าวโดยผ่านทางคณะกรรมการกลุ่มเป็นส่วนใหญ่ เช่น เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

กิตติชัย การโสภา. (2563, น. 20-21) อธิบายว่า แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วนดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยวิกฤติเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติได้ในทุกระดับ โดย เน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กันดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียน ตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ และ

เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเป็นทางการ (Structured interview or formal interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 10 คน ตามตำแหน่ง ดังนี้ 1. ประธานกลุ่ม 2. เลขานุการ 3. เหรัญญิก 4. สมาชิก 5. สมาชิก 6. นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ 7. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ 8. ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ 9. รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ และ 10. นักวิชาการศึกษาชำนาญการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ การสร้างเครื่องมือจะศึกษาข้อมูลจากบทความ ตำรา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดขอบเขตการวิจัย และการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์จากบทความ ตำรา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางและเนื้อหาของคำถามนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นคำถามในลักษณะปลายเปิด (Open-ended Question) และนำแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อช่วยตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ของเนื้อหาคำถาม พร้อมกับปรับปรุงและแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ

1. กำหนดประเด็นคำถาม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยใช้การ

สัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามเดียวกัน เป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Question) มีการตั้งคำถามไว้ล่วงหน้า

2. ใช้การจดบันทึกในการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เพื่อนำมาเป็นข้อสรุปในการวิจัยครั้งนี้

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการวิสาหกิจชุมชน : กลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัย ได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ ดังนี้

1. แนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ได้มีการจัดการวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการวางแผน กลุ่มสมาชิกมีการจัดประชุมเพื่อปรึกษาการแต่งตั้งตำแหน่งของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนสามารถแก้ปัญหาในแต่ละด้านให้ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น มีการวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในด้านรูปแบบของการสร้างสรรค์ มีการวางแผนด้านการตลาดเพื่อนำผลิตภัณฑ์ตะกร้าหวายเข้าแข่งขันกับวิสาหกิจชุมชนอื่น โดยการวางแผนผลิตสินค้าตามฤดูกาลหรือเทศกาล และปรับเปลี่ยนรูปแบบของผลิตภัณฑ์อยู่เสมอให้ทันต่อความนิยมในตัวสินค้าของลูกค้า และด้านเครือข่าย โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีวัตถุดิบหรืออุปกรณ์การผลิตที่คล้ายกัน และกลุ่มเป้าหมายที่รับซื้อผลิตภัณฑ์จากวิสาหกิจชุมชนตะกร้าหวายบ้านไร่ สมาชิกในเครือข่ายสามารถเสริมสร้างซึ่งกันและกันให้ความเกื้อหนุนพึ่งพากันได้

1.2 การบริหารจัดการองค์กร มีการบริหารงานอย่างมีขั้นตอน มีระบบกลุ่มงานโดยจัดสรรตามแผนก เช่น การเลือกวัตถุดิบ การทำโครงสร้างหรือส่วนประกอบภายนอกของตะกร้าหวาย การตกแต่งลวดลายเรียงลำดับการทำงานจนเสร็จสิ้นกระบวนการ ส่วนการบริหารด้านเวลา เนื่องจากสมาชิกกลุ่มมีอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก จึงต้องรอให้เสร็จสิ้นฤดูการทำเกษตรแล้วนัดมารวมตัวกันที่วิสาหกิจซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.3 ภาวะผู้นำ หัวหน้ากลุ่มหรือประธานเป็นผู้คัดเลือกสมาชิกที่มีทักษะหรือความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านให้ตรงกับสินค้าที่ผลิต มีการจัดประชุมระดมสมองเพื่อร่วมกันสร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจมากขึ้น และจัดส่งสมาชิกในกลุ่มให้ไปศึกษาดูงานจากวิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีการทำหัตถกรรมเครื่องจักสาน

1.4 การจัดการเครือข่าย มีการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มวิสากิจชุมชนในจังหวัดอื่น เช่น จังหวัดอ่างทอง จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อศึกษาวัตถุดิบที่นำมาใช้ว่ามีความแตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไร นอกจากนี้ การเข้าร่วมกับเครือข่ายวิสากิจชุมชนอื่นจะพิจารณาจากวัตถุดิบคล้ายคลึงกัน และสามารถแลกเปลี่ยนสินค้ากันได้ หรือกลุ่มที่สามารถสนับสนุนการให้ยืมสินค้ามาขายทดแทนในกรณีที่สินค้าในกลุ่มผลิตไม่ทัน โดยกลุ่มเครือข่ายจะต้องให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันร่วมอนุรักษ์ และรักษาผลประโยชน์ของเครือข่ายร่วมกัน

2. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ อาจจะเกิดปัญหาด้านการเรียนรู้ใหม่ ๆ และความรวดเร็วในการเรียนรู้ ขาดสมาชิกที่จะมาเรียนรู้เพื่อต่อยอด ปัญหาเกี่ยวกับวัตถุดิบประเภทหวายไม่มีในพื้นที่ ต้องเดินไปหาซื้อจากจังหวัดอื่น และปัญหาในการออกบู๊ทหรือการไปตั้งขายที่จุดจำหน่าย ยังขาดสมาชิกที่จะออกไปช่วยจำหน่ายสินค้า ปัญหาด้านการขนส่ง เนื่องจากกลุ่มไม่มีรถเป็นของตนเอง ต้องจ้างรถจากภายนอก การนำสินค้าออกจำหน่ายในงานที่ต้องเดินทางไกลไปจังหวัดอื่นจึงทำให้มีภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้น ปัญหาด้านการตลาด เนื่องจากทางกลุ่มยังไม่มีตลาดประจำ ไม่มีวัตถุดิบเป็นของตนเอง ขาดช่องทางการจำหน่ายสินค้าหลายประการ เช่น ผู้ผลิต ตัวแทนจำหน่าย ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก และผู้บริโภค

3. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์วิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานตะกร้าหวายบ้านไร่ อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัยพบว่า มีการพัฒนาพร้อมกับการแก้ปัญหาไปพร้อม ๆ กัน คือ การแก้ปัญหาส่วนของผู้สูงอายุ โดยให้สมาชิกทุกคนร่วมกันดูแลการทำงานในแต่ช่วงเวลาที่มีการรวมตัวกัน ในขณะเดียวกันมีการวางแผนการพัฒนากลุ่มสมาชิกที่มีอายุน้อยควบคู่กันไปโดยให้ผู้ใหญ่สอนงานการจักสานให้กับผู้น้อย เพื่อให้ความสัมพันธ์ของกลุ่มมีความรักสามัคคี มีลักษณะ

เป็นครอบครัว ตลอดจนนำลูกหลานของสมาชิกมาฝึกประสบการณ์เพื่อต่อยอดการเรียนรู้ต่อไป และมีการสร้างแรงจูงใจด้านผลประโยชน์ตอบแทน เช่น เพิ่มเงินปันผล จัดกิจกรรมกลุ่มโดยนำครอบครัวของสมาชิกมาเข้าร่วมกิจกรรมด้วย จัดหาวิทยากรมาอบรมให้ความรู้ด้านวิธีการผลิตใหม่ ๆ ส่วนของวัตถุดิบ คือ หวาย ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักที่สำคัญ ที่ทำวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มมีงานทำและพัฒนาต่อไปได้ จึงมีการวางแผนเรื่องการปลูกหวายในท้องถิ่นของตนเองโดยการไปศึกษาข้อมูลจากท้องถิ่นหรือพื้นที่ที่สามารถเพาะปลูกหวายได้ และการทำความร่วมมือกับวิสาหกิจชุมชนอื่น เพื่อขอแบ่งปันวัตถุดิบมาผลิตสินค้าอย่างต่อเนื่อง และส่วนการขนส่งสินค้าไปจำหน่าย สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจสามารถทำบันทึกขอใช้รถจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ได้ และยังขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานพัฒนาชุมชนให้เข้ามาสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตะกร้าหวายบ้านไร่ได้ด้วย ด้านการตลาดการจำหน่ายสินค้า สมาชิกหรือกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะให้ขายสินค้าออนไลน์หรือนำไปฝากขายกับหน่วยงานอื่น เช่น วางขายในปั๊มน้ำมัน

บรรณานุกรม

กิตติชัย การโสภา. (2563). แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *จุลสารบริหารวิชาการโรงเรียนยางหล่อวิทยาคาร, 18-27.*

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สาคัญสู่ความสาเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพ: ซัคเซส มีเดีย.

จักรพงษ์ นวลชื่น. (2560-2561). *แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นศึกษากรณี วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครพนม และจังหวัดสกลนคร.* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร)

สมยศ ปัญญามาก และคณะ. (2559). วิสาหกิจชุมชนกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารบัณฑิต แสงโคมคำ,* 1, *73-88.*

อนุสรา กล้ายประยงค์. (2566). *การจัดการวิสาหกิจชุมชนรักษ์บางสะแก จังหวัดสมุทรสงคราม.* (วิทยานิพนธ์คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา)